Valdas STEPONAITIS

PADUOBĖS-ŠALTALIŪNĖS III GRUPĖS PILKAPIŲ TYRINĖJIMAI 1999 M.

1999 m. buvo pratęsti Paduobės-Šaltaliūnės (Švenčionių r.) ardomų pilkapių tyrinėjimai. LNM pradėti 1987 m. (žr. *ATL 1986 ir 1987 metais*, V., 1988, p. 61–63; *ATL 1988 ir 1989 metais*, V., 1990, p. 61–62; *ATL 1990 ir 1991 metais*, V., 1992, t. 1, p. 124–127; *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 112–113; *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 83–84). 1999 m. tyrinėjimų metu buvo ištirti pilkapiai Nr. 7 ir Nr. 8 bei pilkapio Nr. 9 griovys.

Pilkapis Nr. 7 yra centrinėje pilkapyno dalyje, tiesiai per jį eina miško kelias. Jis buvo 6×7 m skersmens, 0,2–0,35 m aukščio. Pilkapis supiltas iš aplinkinio smėlio, jo sampilą supo 4 pailgos duobės. Duobės nevienodo dydžio, 1,9–3,5 m ilgio, 0,4–0,8 m gylio. Akmenų vainiko aplink pilkapį nėra. Centrinėje jo dalyje, ant pagrindo, įrengtas apardytas kapas Nr. 1, kuriame deginti kauliukai su nedideliu angliukų kiekiu supilti 1,4×1 m dydžio, iki 0,1 m gylio plote. Kapo įkapes sudaro geležinis apdegęs pjautuvas, kiek aštresniu smaigaliu, apsilydžiusi profiliuoto pjūvio juostelė–žiedas (?), kelios nedidelio puoduko gnaibytu paviršiumi šukės. Pagal degintinius kaulus (tyrė R. Jankauskas), palaikai galėjo būti vyresnio negu 12 metų paauglio ar smulkios moters. Pilkapio sampile dar buvo rasta dviejų suardytų kapų liekanų. Kape Nr. 2 aptikta vos keletas degintų kauliukų. Jame galėjo būti palaidotas suaugęs vyras. Kape Nr. 3, apie 0,4 m skersmens plotelyje, surinkta keliolika degintinių kauliukų ir geležinės apdegusios ylos fragmentas. Pagal degintus kaulus lyties ir amžiaus nustatyti nepavyko. Pilkapio sampile atsitiktinai rastas neapdegęs 45×42 cm dydžio žalvarinis antsmilkinis užkeistais galais iš rombinio pjūvio vielos. Pagal radinius pilkapį galima datuoti V–VI a. Po pilkapiu, V jo dalyje, aptikta ankstyvojo mezolito Kundos kultūros titnago radinių koncentracija, kuriai būdinga skeltinė technika: nuo kūginių vienagalių skaldytinių nuspaudžiant pagamintos taisyklingos skeltės. Įdomiausi dirbiniai: nelygiais šonais trikampio formos ašmenėlis, galiniai gremžtukai, kampiniai rėžtukai, suformuoti skėlimais nulaužtuose skelčių galuose.

Pilkapiai Nr. 8 ir Nr. 9 yra P pilkapyno dalyje.

Pilkapis Nr. 8 buvo 6×7 m skersmens, 0,8 m aukščio. Jo ŠR pusė buvo nuolaidėjančiame šlaite, todėl sampilo pakraštys sutvirtintas vertikaliai statyta 0,2×0,25×0,15 m; 0,3×0,27×0,2 m dydžio akmenų eile. Kitose pilkapio pusėse akmenų vainiko nerasta. Aplink pilkapį aptiktos 4 pailgos nuo 2 iki 4,5 m ilgio, 0,7–1,2 m pločio, iki 0,7 m gylio duobės. Pilkapio centre rastas apardytas vėlesnio perkasimo kapas Nr. 1. Atrodo, kad kapas buvo įrengtas ant pilkapio pagrindo, supilant degintus kaulus kartu su įkapėmis ir angliukais į 0,6×0,5 m dydžio krūvelę, tačiau, pilant sampilą, į tą pačią vietą dar buvo pilami deginti kaulai su įkapėmis. Sampilo paviršiuje kapo kontūras buvo 1,3×0,8 m dydžio, netaisyklingos formos. Įkapes sudaro sudegusių emalio karolių, žalvarinių įvijėlių, antkaklės ar antsmilkinio kvadratinio pjūvio lankelių fragmentai, geležiniai smeigtuko ar ylos fragmentai, 33 mm skersmens molinis verpstukas profiliuotais šonais bei smulkūs susilydę žalvario lašai. Ištyrus degintinius kaulus, nustatyta, kad kape palaidoti ne mažiau kaip 4 asmenų palaikai: 2 metų 8 mėnesių, 8 metų, 8–10 metų vaikų ir per 30 (40) metų vyro. Gali būti, kad šioje vietoje buvo laidojama kelis kartus, tačiau stratigrafiškai, taip pat ištyrus degintinius kaulus, kurie buvo surinkti įvairiose kapo vietose, bei pagal radinių (karolių, antkaklės) fragmentų išsidėstymą kape to nustatyti nepavyko. Pagal radinius pilkapis datuojamas V–VI a.

Pilkapio Nr. 9 išliko ŠR pusės griovio dalis. Kitą dalį nuplovė Žeimena. Pilkapio ŠR pusę puslankiu juosė 3,7 m ilgio, iki 1,4 m pločio griovys. Griovio sienelės nuolaidžios, jo gylis 0,65 m. Griovyje įvairiame gylyje rasta 10 įvairaus dydžio (27×20×15, 32×17×12, 7×13×15 cm ir pan.) akmenų, kurie, matyt, suvirto iš pilkapį supusio akmenų vainiko. Griovio dugne aptiktas angliukų sluoksnelis. Radinių ir degintų kaulų nerasta.

Valdas STEPONAITIS

Exploration of Paduobė–Šaltaliūnė group III barrows in 1999

In 1999 LNM explored barrows No 7 and No 8 and the ditch of the barrow which belong to the Paduobė–Šaltaliūnė group III barrow cemetery. In barrow No 7 three cremations were found, and in barrow No 8 one cremation with the remains of 4 individuals was found. According to the finds, the barrows are dating from the 5-6th century.

Arūnas STRAZDAS

NAUJI PILKAPYNAI

1998–1999 m. KPC žvalgant įvairias Lietuvos vietas, aptikta naujų pilkapynų.

Stalgonių pilkapiai (Šalčininkų r.) yra 2,2 km į ŠV nuo Stalgonių kaimo, 0,55 km į P–PV nuo Didžiulių pilkapyno, vadinamo Kuronais, PV galo, šalia keliuko (į V nuo jo), kuriuo eina valstybės siena. Pirmasis pilkapis 7 m skersmens, 1 m aukščio. Sampilo P šlaite yra 1,5 m skersmens, 40 cm gylio duobė. Pilkapis patenka į demarkuojamą Lietuvos ir Baltarusijos valstybės sienos juostą. Valstybės sienos žymėjimo (demarkavimo) darbų metu pilkapis bus sunaikintas, todėl jį būtina ištirti. Valstybės siena praeina šio pilkapio R papėde, taigi pilkapis yra jau Baltarusijos pusėje.

Antrasis pilkapis yra 60 m į P nuo pirmojo ir 13 m į V nuo keliuko, kuriuo eina valstybės siena, centro. Pilkapis yra jau Baltarusijos pusėje. Jis 7–8 m skersmens, 1 m aukščio. Per pilkapio sampilą R–V kryptimi eina 4 senos duobės apie 1 m skersmens ir 20–30 cm gylio. Dar viena 1×1,5 m dydžio ir 0,5 m gylio duobė iškasta pilkapio Š–ŠR papėdėje. Iš jos išverstas 1×0,8 m dydžio akmuo. Kitas 40×30 cm akmuo yra šios duobės sienelėje. 40×35 cm akmuo guli 0,6 m nuo šios duobės. 1,5 m nuo pilkapio papėdės yra dar vienas 80×50×45 m dydžio akmuo.

1951 m. šiuos pilkapius lankė LII archeologų ekspedicija (vadovaujama A. Tautavičiaus). Pilkapiai buvo laikomi Didžiulių pilkapyno, kuriame tuo metu buvo 14 pilkapių ar jų liekanų, dalimi. Nurodoma, kad jie buvo išsidėstę Š–P kryptimi daugiau kaip 1 km ilgio plote (žr. Tautavičius A. Šalčininkų rajono pilkapynų tyrinėjimai, *Iš lietuvių kultūros istorijos*, V., 1958, t. 1, p. 78). Dalis pilkapių buvo Didžiulių kaimo laukuose, 5 pilkapiai – valstybiniame miške, 1 – Stalgonių kaimo laukuose ir 1 – Baltarusijos teritorijoje. 1951 m. ištirti 7 pilkapiai, buvę Didžiulių kaimo laukuose ir valstybiniame miške. Pilkapiai datuojami X–XII a.

1955 m. pilkapius vėl aplankė LII (vadovaujama A. Tautavičiaus), tačiau žvalgymo ataskaitoje plačiau jo jau nebeaprašinėjo. Didžiulių pilkapyną MMT žvalgė 1978 m. (vadovaujama B. Dakanio) ir 1988 m. (vadovaujama J. Balčiūno). Tačiau 1978 ir 1988 m. žvalgymų metu atokiau buvę 2 pilkapiai